

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä (U 6/2017 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylitarkastaja Tatu Pahkala, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Jarno Lamponen, Energiavirasto
- erikoistutkija Jussi Pääkkönen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- johtaja Asta Sihvonen-Punkka, Fingrid Oyj
- yhteiskuntasuhteiden johtaja Esa Hyvärinen, Fortum Oyj
- toimitusjohtaja Pasi Kuokkanen, Suomen ElFi Oy
- asiantuntija Petteri Haveri, Energiateollisuus ry
- toiminnanjohtaja Toivo Hurme, Paikallisvoima ry
- toiminnanjohtaja Kaija Savolainen, Suomen Omakotiliitto ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Direktiiviehdotuksessa komissio pyrkii tuomaan asiakkaan sähkömarkkinoiden keskiöön varmistamalla, että niillä on mahdollisuuksia osallistua markkinoille ja että asiakas on paremmin suojattu. Keinoina korostetaan markkinoiden kilpailun lisäämistä, energiayhteisöjä, pienempiä resurssikonaisuuksia suuremmiksi yhdisteleviä aggregaattoreita ja asiakkaan tiedonsaannin parantamista. Direktiiviehdotus myös tarkentaa kanta- ja jakeluverkkoyhtiöiden mahdollisuutta omistaa varastointi- ja järjestelmäpalveluita tuottavia laitteistoja.

Valiokunnan lausunto TaVL 19/2017 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa asiakkaan roolin kasvattamista sähkömarkkinoilla ja perusperiaatetta markkinaperusteisesta sähkön hinnoittelusta. Asiakkailla tulee halutessaan olla mahdollista alen-
taa sähkön hankintansa kokonaiskustannuksia osallistumalla markkinoille, osallistumalla kysyn-
täjoukseen sekä tuottamalla ja varastoimalla itse sähköä. Asiakkailla tulee olla mahdollisuus ver-
tailla sähkösopimuksia ja tehdä pörssihintaan sidottujen sopimusten lisäksi myös pidempiaikai-
sia sopimuksia. On hyvä, että sähkölaskujen sisältöön kiinnitetään huomiota. Erilaisten lisäpal-
veluiden lisääntyessä laskujen selkeys ja luettavuus korostuvat ja niihin tulee kiinnittää erityis-
huomiota. Erilaisia tarkempia lisätietoja tulee olla mahdollista antaa verkkopalveluiden kautta
myös jatkossa. Yleishuomioina valtioneuvosto katsoo, että vähittäismarkkinoiden sääntely EU-
tasolla tulisi pitää riittävän yleisellä tasolla.

On hyvä, että komissio kiinnittää huomiota haavoittuvien asiakkaiden suojelemiseen ja energia-
köyhyys. Valtioneuvosto kannattaa komission tavoin perusperiaatetta, että haavoittuvien
asiakkaiden asemaan vaikutetaan muilla keinoin kuin sähkön hinnoittelulla. Sosiaaliturva ja ku-
luttajansuoja ovat tässä keskeisiä keinoja.

Älymittareiden ja älyverkkojen toiminnallisuuksia ja ominaisuuksia asetettaessa tulee huomioi-
da alan nopea kehitys ja vaatimusten aiheuttamat kustannukset. Mikäli jo asennetut ensimmäisen
sukupolven älymittarit eivät täytä kaikkia direktiivissä säädettyjä ominaisuuksia, tulee puuttuvat
ominaisuudet ottaa käyttöön seuraavan sukupolven mittareissa niiden luonnollisen uusimisaika-
taulun mukaisesti. Lainsäädännöllä ei tulisi liikaa ohjata toimijoiden ratkaisuja ja harmonisoin-
nissa tulisi keskittyä järjestelmien tarjoamien tiedonvälityksen rajapintojen yhdenmukaistami-
seen. Erilaisten matkaviestinsovellusten ja internet-palveluiden käyttö tarkemman mittaustiedon
esittämisessä asiakkaille tulee olla mahdollista. Esimerkiksi ehdotettu lähes reaaliaikatie-
don pakollinen visualisointi asiakkaille voi osoittautua hyvin kalliiksi, jos se tulee toteuttaa erillisellä
laitteella. Todennäköisesti erilaiset palveluntuottajat ja sovelluskehittäjät toteuttavat ratkaisuja
avoimeen dataan ja rajapintaa hyödyntäen.

Komissio ehdottaa itselleen toimivaltuutta antaa implementointisäädöksiä sähkön vähittäismark-
kinoiden tiedonvaihdosta. Valtioneuvosto ei kannata sähkön vähittäismarkkinoiden tiedonvaih-
don menetelmien harmonisointia eurooppalaisella tasolla. Tiedonvaihtoa kehitettäessä tulee huo-
mioida jo olemassa olevat kattavat kansalliset ratkaisut ja varata riittävän pitkät siirtymäajat muu-
tostilanteissa kariutuneiden kustannusten välttämiseksi. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa vä-
hittäismarkkinoiden tiedonvaihtoa kehitetään keskitetyn ratkaisun pohjalta. Valtioneuvosto kat-
soo, ettei kehityksen etujoukoissa ratkaisuja tehneille maille ja toimijoille tule aiheuttaa ongel-
mia tulevien eurooppalaisten ratkaisujen kanssa.

On hyvä, että komissio pyrkii selvittämään pienten kuluttajien resursseja laajemmiksi kokonai-
suuksiksi yhdistävien aggregaattoreiden roolia sähkömarkkinoilla. Asiassa on huomioitava mai-
den erilaiset lähtökohdat sähkön vähittäismarkkinoiden kilpailun ja mittaroinnin suhteen. Valtio-
neuvosto pitää keskeisenä, että ehdotetun sähkökauppa-asetuksen mukaisesti kaikilla markki-
naosapuolilla, myös muista toimijoista itsenäisillä aggregaattoreilla, on tasevastuu käytäessä
kauppaa vuorokausi- ja päivänsisäisillä markkinoilla.

Valiokunnan lausunto TaVL 19/2017 vp

Energiayhteisöjen mahdollistaminen kannustaa kuluttajia toimimaan aktiivisesti oman sähkön-hankintansa varmistamiseksi. Energiayhteisöjen toimintaperiaatteita luotaessa on varmistettava, että muita verkon asiakkaita ei perusteettomasti syrjitä. Samoin energiayhteisöjen asiakkaila tulee olla mahdollisuus erota energiayhteisöstä. Jatkokäsittelyssä tulee varmistaa, että uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisen direktiiviehdotuksessa määritelty uusiutuvan energian yhteisö on yhteensopiva sähködirektiivin energiayhteisöjen määritelmän kanssa.

Komissio ehdottaa jakeluverkkoyhtiöille annettavaa velvoitetta määritellä markkinapohjaisia vakiotuotteita verkoston käytön tehostamisen ja investointien optimoimiseksi. Jatkotyössä tulee tarkentaa vakiotuotteiden määrittelyä ja varmistaa, että tuotteiden käyttöönotto kansallisella tasolla tulee olla vapaaehtoista.

Direktiiviehdotus rajoittaisi jakeluverkonhaltijoiden ja kantaverkonhaltijoiden mahdollisuuksia omistaa, käyttää ja operoida varastointilaitteistoja, sähköautojen lataustoimintaa ja järjestelmäpalveluita. Lähtökohtaisesti monopoliasemassa olevien verkkoyhtiöiden osallistuminen sähkömarkkinoille tulee olla selkeästi rajattua ja sallittua vain perustelluissa poikkeustapauksissa. Verkkoyhtiöille tulisi kuitenkin sallia varastointilaitteistojen käyttö ja omistus sähkömarkkinoiden ulkopuolella verkon omiin tarpeisiin. Verkkoyhtiöiden omistusoikeuden muutoksissa tulee huomioida myös perustuslain takaama omaisuudensuoja.

Valtioneuvosto katsoo, että kantaverkonhaltijalla tulee säilyä mahdollisuus omistaa nopeita, 15 minuutissa aktivoituvia häiriöreservejä sekä normaaliin jännitteensäätöön tarvittavia laitteistoja. Nopeat häiriöreservit ovat keskeinen osa toimitusvarmuuden ylläpitoa ja siirtojen hallintaa, ja näiden resurssien tulee olla järjestelmävastaavan hallinnassa. Etenkin Suomessa näiden reservien koko on rajallinen ja sopivia laitosyksiköitä on vain muutamia. Tästä syystä markkinoiden avaaminen tuskin toisi sille katsottuja tehokkuushyötyjä. Omistamisen rinnalla pitäisi olla mahdollisuus myös tehdä pitkiä sopimuksia. Suomessa tuotantokykyä on vähemmän kuin kulutusta ja siten lähtötilanne on jo erilainen verrattuna Keski-Eurooppaan. Kantaverkon toimitusvarmuuden heikentymistä ei myöskään voida hyväksyä.

Komissio ehdottaa delegoitujen säädösten antovaltuutta itselleen asetusta tarkentavien verkkosääntöjen ja suuntaviivojen osalta sekä joissain muissa yksityiskohdissa. On varmistettava, että jäsenvaltioiden mahdollisuus vaikuttaa delegoitujen säädösten sisältöön säilyy ja että sääntely pysyy riittävän yleisellä tasolla. Yleisenä huomiona valtioneuvosto katsoo, että mahdolliset säädösvallan siirrot on määriteltävä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen lähtökohdat ja tavoitteet. Sähkön sisämarkkinoita koskeva direktiiviehdotus on osa komission ns. talvipakettiin kuuluvaa sähkömarkkinoiden sääntelykokonaisuutta. Tavoitteena on tuoda asiakas sääntelyn keskiöön. Talousvaliokunta pitää ehdotuksen tavoitteita kannatettavina: avoimuus, syrjimätön pääsy markkinoille ja markkinaperusteinen hinnoittelu ovat tärkeitä lähtökohtia. Ne mahdollistavat asiakkaan roolin aktiivisena markkinatoimijana. Samalla on kuitenkin varmistettava, että markkinamekanismi myös tosiasialla toimii tehokkaasti asiakkaiden eduksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 19/2017 vp

Kuluttajan rooli markkinoilla. Energiamurros ja älyverkkojen kehitys antavat kuluttajalle yhä keskeisemmän roolin energiamarkkinoilla. Ensinnäkin uusiutuvan energian painottumisesta seuraa entistä suurempia energiantuotannon vaihteluita. Toiseksi uusi teknologia mahdollistaa kuluttajien osallistumisen markkinoille ja entistä tehokkaamman energiankäytön optimoinnin. Talousvaliokunta pitää tätä tärkeänä kehityssuuntana ja kannattaa ehdotuksen tavoitteita. Samalla valiokunta painottaa, että sääntelyn tulee mahdollistaa kustannus- ja resurssitehokkaat toimintamallit eikä sillä pidä pyrkiä liian yksityiskohtaisesti ohjaamaan erilaisia teknisiä ratkaisuja. Sääntelyn ei tule rajata palveluiden ja teknologian kehitystä vaan varmistaa järjestelmien yhteensopivuus.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös tarpeeseen huomioida erilaiset asiakas- ja kuluttajasegmentit. Asiakkaiden oikeuksien turvaaminen ja markkinoille osallistumisen mahdollisuus ovat keskeisessä asemassa, mutta kaikilta ei voida edellyttää osaamista sähkömarkkinoilla toimimisesta tai dynaamisesta hinnoittelusta taikka investointeja uuteen teknologiaan. Tästä näkökulmasta erityisesti ehdotettu lähes reaaliaikainen sähkön mittaustiedon pakollinen visualisointi olisi kallis ja epärealistinen ratkaisu, varsinkin jos se tulisi toteuttaa erillisellä laitteella. Samanaikaisesti Suomen pitää kuitenkin olla sähkön älyverkkojen eturintamassa.

Jakelu- ja kantaverkonhaltijoiden asema. Direktiiviehdotus rajoittaisi jakeluverkonhaltijoiden ja kantaverkonhaltijoiden mahdollisuuksia omistaa, käyttää ja operoida varastointilaitteistoja, sähköautojen lataustoimintaa ja järjestelmäpalveluita. Talousvaliokunta pitää verkkoyhtiöiden sähkömarkkinoille osallistumisen tiukkaa rajaamista ehdotuksen keskeisenä lähtökohtana. Valiokunta kuitenkin painottaa, että kantaverkkoyhtiön on voitava omistaa sähköverkkoon kiinteästi liittyvät ja toimitusvarmuuden kannalta keskeiset laitteistot. Samoin valiokunta pitää tärkeänä, että varastointilaitteistojen käyttö ja omistus olisi verkkoyhtiöille jatkossakin mahdollista sähkömarkkinoiden ulkopuolella verkon omiin tarpeisiin.

Valiokunta painottaa myös häiriöreservien keskeytyttä järjestelmän toimitusvarmuudelle ja yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että kantaverkon haltijalla tulee olla mahdollisuus nopeiden häiriöreservien omistamiseen. Tässä vaiheessa reservivaatimusten täyttäminen täysin markkinaehtoisesti ei välttämättä olisi kustannustehokasta. Asiaa on kuitenkin tarkasteltava alueellisten ja eurooppalaisten reservimarkkinoiden kehittyessä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 30.3.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen ps
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok

Valiokunnan lausunto TaVL 19/2017 vp

jäsen Harry Harkimo kok
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Martti Mölsä ps
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen